

УДК 316.4

*Балакірева О.М., канд. соціол. наук, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
Дмитрук Д.А., канд. соціол. наук, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
Білоус Є.В., ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

МОНІТОРИНГ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ОЧІКУВАНЬ НАСЕЛЕННЯ НАПРИКІНЦІ 2015 р.¹

За результатами національних опитувань дорослого населення України подано зовнішньополітичні орієнтації в українському суспільстві, громадську думку щодо рушійних сил розвитку країни та оцінку дії Уряду, соціальне та економічне самопочуття населення, самооцінку матеріального становища, реальний та бажаний дохід, грошові збереження, грошові надходження, витрати та частку тіньових доходів, соціальну допомогу держави (житлові субсидії в оцінках населення).

Ключові слова: *зовнішньополітичні орієнтації, рушійні сили розвитку країни, соціальне та економічне самопочуття населення, матеріальне становище, дохід, грошові збереження, грошові надходження, тіньовий дохід, соціальна допомога.*

Зовнішньополітичні орієнтації в українському суспільстві

Станом на грудень 2015 р. у суспільстві зберігається орієнтація на вступ до Європейського Союзу. Так, у разі проведення референдуму щодо вступу України до ЄС, 59% респондентів зазначили, що підтримали б європейський курс держави; 41% опитаних дотримується іншої думки – з них лише 21% від загальної кількості респондентів виступили б проти; ще 12% не брали б участі у голосуванні, а 8% опитаних не змогли відповісти на дане запитання (рис. 1).

Українці більш обережні у питанні вступу до Північноатлантичного альянсу, ніж до ЄС. Водночас більша частина респондентів (48%) підтримують ініціативу вступу до НАТО і за умови проведення референдуму голосували б за приєднання України до Альянсу. Протилежної думки дотримуються 30% респондентів. При цьому кількісний склад груп, які не брали б участі у такому голосуванні, так само, як і кількість тих, хто не зміг відповісти на запитання, є подібними до аналогічних у питанні приєднання України до ЄС – 12% відмовилися б від волевиявлення на референдумі щодо вступу до НАТО, а 10% не змогли обрати жодного із запропонованих варіантів відповіді (рис. 2).

Третина опитаних громадян до перспективи вступу України до ЄС протягом наступних 3–5 років ставиться критично, скептично – 33% респондентів, з них 9% вважають, що за наступне п'ятиріччя наша держава не зможе вступити до Європейського Союзу, 24% дотримуються думки, що це малоімовірно.

¹ За результатами національних опитувань громадської думки дорослого населення України, які проводились ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка» та ГО «Центр «Соціальний моніторинг» спільно з відділом моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (науковий керівник – О.М. Балакірева) за національною репрезентативною вибірковою сукупністю в усіх областях України, АР Крим та м. Київ (з березня 2014 р. опитування проводяться на підконтрольній території України). У кожному опитуванні брали участь не менше ніж 2000 респондентів. Метод отримання інформації – індивідуальне інтерв'ю («віч-на-віч») за місцем проживання респондента. Стандартні відхилення при достовірних 95% і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять 1,31–2,1%. Кількість опитувань на рік варіюється, але зазвичай становить 2–3 виміри. Останнє опитування проведено в грудні 2016 р.

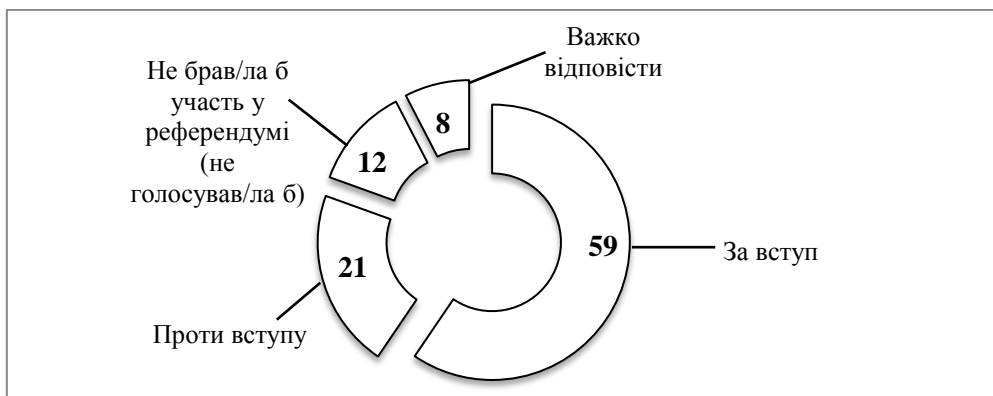

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якби найближчої неділі проводився референдум з питання вступу України до Європейського Союзу, як би Ви проголосували?», % (грудень 2015 р.)

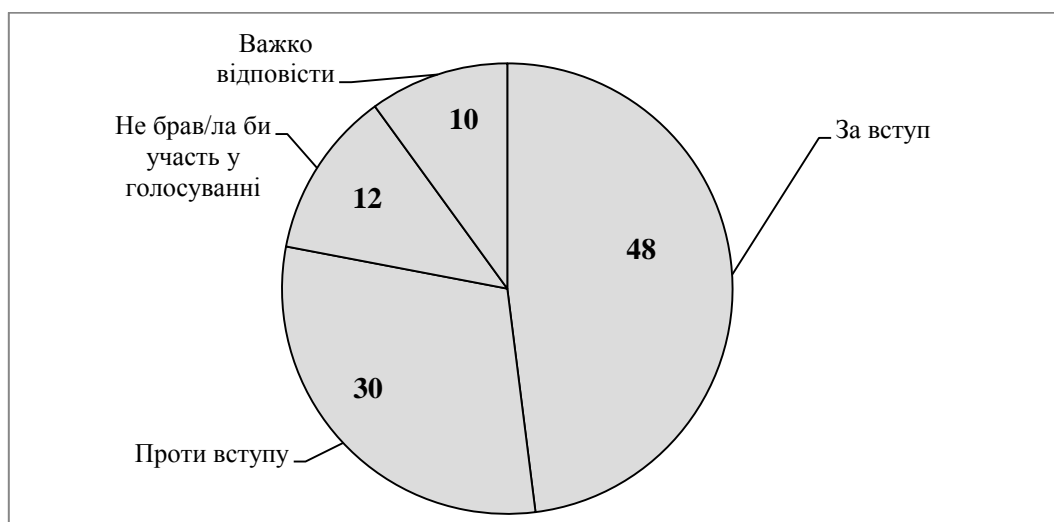

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якби найближчої неділі проводився референдум з питання вступу України до НАТО, як би Ви проголосували?», % (грудень 2015 р.)

Інша третина респондентів (35%) займає на протилежні позиції – 24% вважають, що приєднання до Європейського Союзу протягом наступних п'яти років є імовірним, а 11% дотримується думки, що вступ до ЄС обов'язково відбудеться в зазначений період.

Вартим уваги є також те, що відносно велика частка опитаних не змогли чітко відповісти на дане запитання. Так, 24% респондентів вагаються у власних оцінках і зазначають, що вступ України до Європейського Союзу протягом наступних п'яти років може як відбутися, так і не відбутися, а 7% опитаних взагалі не змогли відповісти на дане запитання (рис. 3).

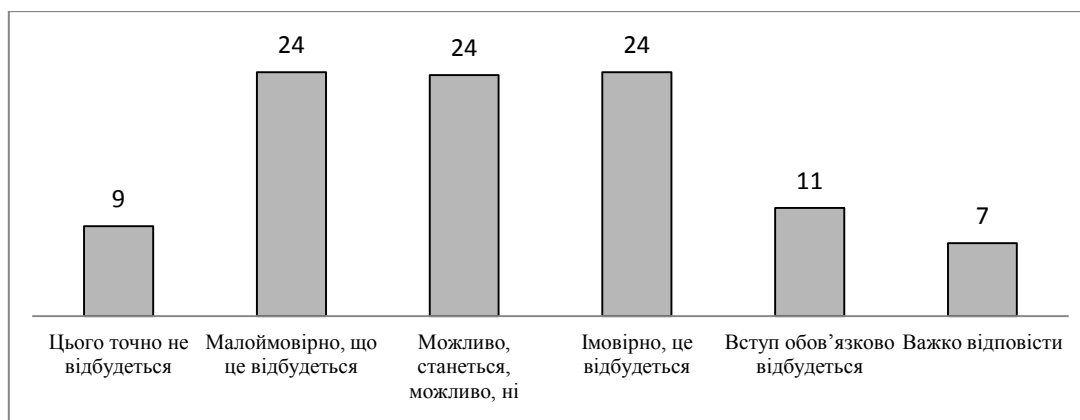

Рис. 3. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Як Ви оцінюєте імовірність вступу України до Європейського Союзу в найближчі 3–5 років?», %

Ідея надання громадянам України права безвізового в'їзду до держав, що входять до складу Європейського Союзу, сприймається суспільством позитивно. Так, 83% опитаних схвалюють відміну віз, з них 48% – повністю, 35% – частково. Протилежної думки дотримується відносно незначна частка опитаних (8%), з них 5% – не підтримують ідею відміни віз взагалі, а 3% – скоріше, не підтримують, ще 9% респондентів не змогли відповісти на дане запитання (рис. 4).

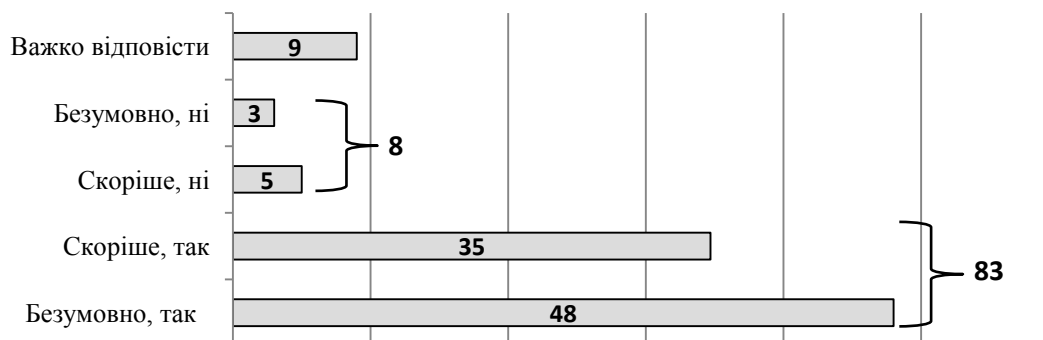

Рис. 4. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Чи підтримуєте Ви надання громадянам України права безвізового в'їзду до країн Європейського Союзу (відміну віз)?», %

Незважаючи на підтримку безвізового режиму з Європейським Союзом, українці неоднозначно оцінюють введений у 2005 р. безвізовий режим в'їзду та транзитного проїзду через територію України для громадян інших держав. Так, 59% опитаних вважають, що нині варто відновити візи для іноземців з метою посилення безпеки в державі, з них 24% цілком підтримують дану думку, а ще 35% – скоріше, підтримують. Водночас 25% українців вважають, що у таких діях сьогодні немає необхідності, проте лише 6% цілком упевнені у цьому, а 19% – частково. Крім того, значна частина респондентів (16%) не змогла визначитися з власною позицією щодо цього питання.

Доволі неоднозначно українці ставляться до пропозицій окремих політиків щодо розміщення на території нашої держави мігрантів з Близького Сходу та африканських країн. Проти даної ініціативи виступає 51% респондентів, з них 30% повністю не згодні з даною пропозицією, ще 21% – скоріше, не згодні. Протилежної думки дотримуються 43% громадян, з них 28% цілком підтримують дану ініціативу, а 15% – скоріше, підтримують, 7% опитаних не змогли визначитися з власною позицією у даному питанні (рис. 5).

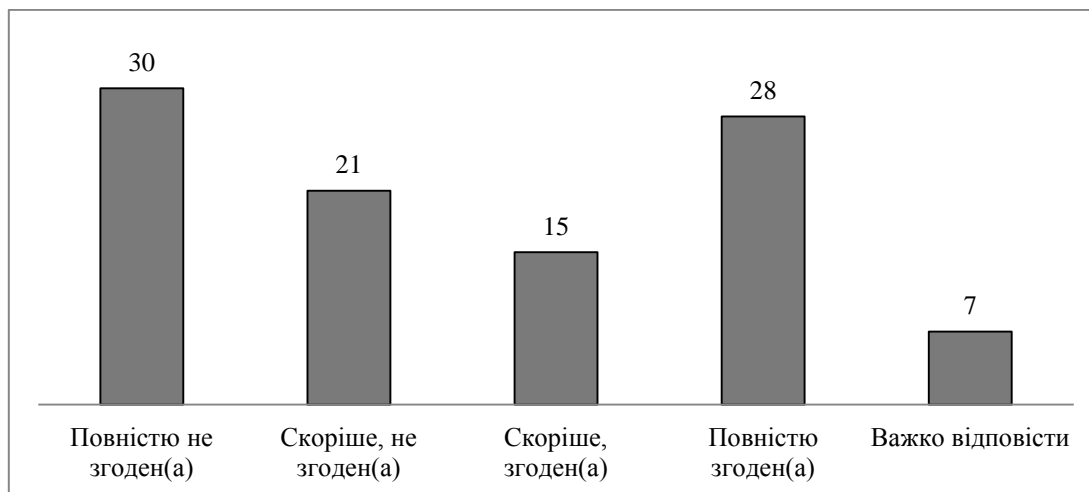

Рис. 5. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Скажіть, чи згодні Ви з пропозиціями окремих політиків щодо влаштування, розміщення в Україні мігрантів з Близького Сходу та африканських країн?», %

Громадська думка щодо рушійних сил розвитку країни та оцінка дій Уряду

На думку респондентів, сьогодні розвитку України найбільше сприяють самі громадяни України (47%). Крім того, високою є оцінка позитивного впливу на розвиток держави з боку громадських та волонтерських організацій (30%), а також представників малого та середнього бізнесу (23%).

Відповідний показник щодо інших осіб, організацій та структур є меншим. Так, 17% опитаних вважають, що на розвиток держави сьогодні позитивно впливають міжнародні фінансові структури, 16% дотримуються думки, що цьому сприяють вітчизняні бізнес-структури. Така ж кількість респондентів (16%), стверджують, що на розвиток країни позитивно впливає Президент України П. Порошенко, 12% респондентів вважають, що розвитку держави сприяють представники великого бізнесу, вчені та науковці, а також Європейський Союз.

Найбільш песимістично респонденти оцінюють вплив на розвиток держави з боку чинної влади. Так, лише 8% респондентів вважають позитивним вплив запрошених на керівні посади іноземних фахівців, 7% дотримуються думки, що на розвиток України позитивно впливає діяльність Кабінету Міністрів України, приблизно така ж кількість респондентів (6%) вважає позитивним вплив Прем'єр-міністра України А. Яценюка. Найменше розвитку держави, на думку респондентів, сьогодні сприяє Верховна Рада України (4%) (рис. 6).

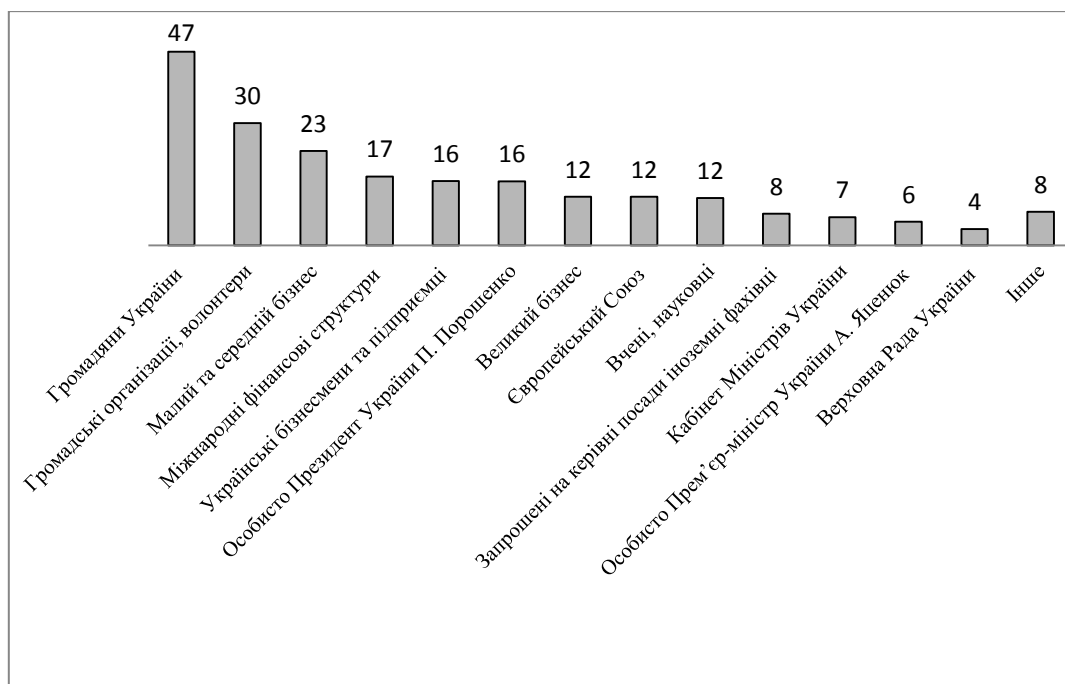

Рис. 6. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Скажіть, хто, на Вашу думку, сьогодні найбільше сприяє розвитку України?», %, сума відповідей не дорівнює 100%, оскільки наведено розподіл лише ствердних відповідей

За оцінками респондентів, найбільше у погіршенні економічної ситуації у 2015 р. винна чинна влада, зокрема, 49% опитаних звинувачують у цьому особисто Прем'єр-міністра України А. Яценюка, 44% – Президента України П. Порошенка, а 39% – Кабінет Міністрів України. 29% опитаних вважають, що у погіршенні економічної ситуації в державі сьогодні найбільше винні олігархи. Стільки ж респондентів дотримуються думки, що головна провина лежить на Російській Федерації. Крім того, 22% опитаних громадян звинувачують у негативних проявах вітчизняної економіки так звані «ДНР» та «ЛНР», а 16% – державну бюрократію.

Цікаво, що оцінюючи негативний вплив на економіку з боку Верховної Ради України, респонденти воліють розподіляти вплив від діяльності існуючої коаліції та опозиційних сил. Так, 13% опитаних дотримуються думки, що саме парламентська більшість винна у погіршенні економічної ситуації в державі. Удвічі меншою є кількість опитаних – 7% покладають провину на опозиційних депутатів, що входять до складу Верховної Ради України (рис. 7).

З огляду на громадські оцінки впливу чинного Уряду на розвиток держави, цілком логічним є те, що переважна більшість респондентів оцінюють діяльність Кабінету Міністрів України і його очільника негативно. Такої думки дотримуються 76% опитаних, з них 44% вважають діяльність Уряду повністю негативною, а 32% – скоріше, негативною. Протилежної думки дотримуються лише 18% респондентів, при цьому більшість з них (16%) оцінюють діяльність Уряду, скоріше, позитивно, і лише 2% – повністю позитивно (рис. 8).

Рис. 7. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якщо оцінювати 2015 р., як Ви вважаєте, хто сьогодні найбільше винен у погіршенні економічної ситуації в Україні?», %, сума відповідей не дорівнює 100%, оскільки наведено розподіл лише ствердних відповідей

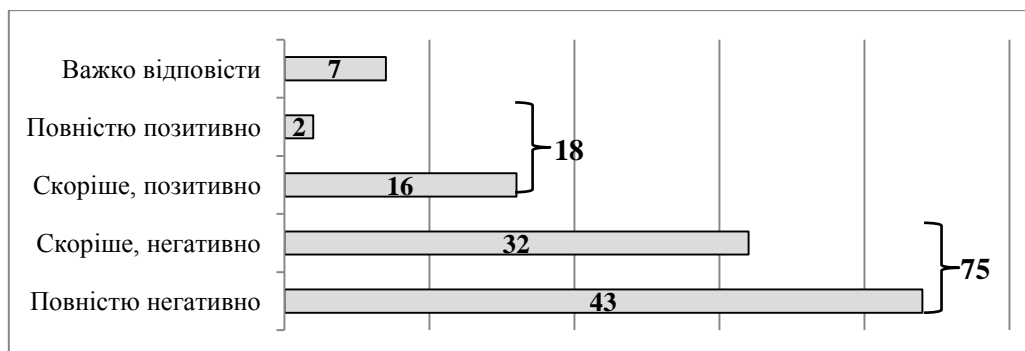

Рис. 8. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Як Ви оцінюєте діяльність Уряду на чолі з А. Яценюком?», %

Аналіз динаміки довіри до чинного Прем'єр-міністра України дозволяє зробити висновок про негативне ставлення українського соціуму особисто до очільника Уряду.

Вартим уваги є те, що рівень довіри до А. Яценюка станом на грудень 2015 р. був найнижчим з-поміж усіх Прем'єр-міністрів України, починаючи з 2005 р. У даному випадку ключовими факторами зменшення рівня довіри є загальна економічна криза у державі, знецінення гривні та підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги. Водночас рівень довіри до Прем'єр-міністра України зріс у період з листопада по грудень 2015 р., що можна

пов'язати з передсвятковими настроями та успіхами у процесі надання українцям безвізового режиму з країнами ЄС (рис. 9).

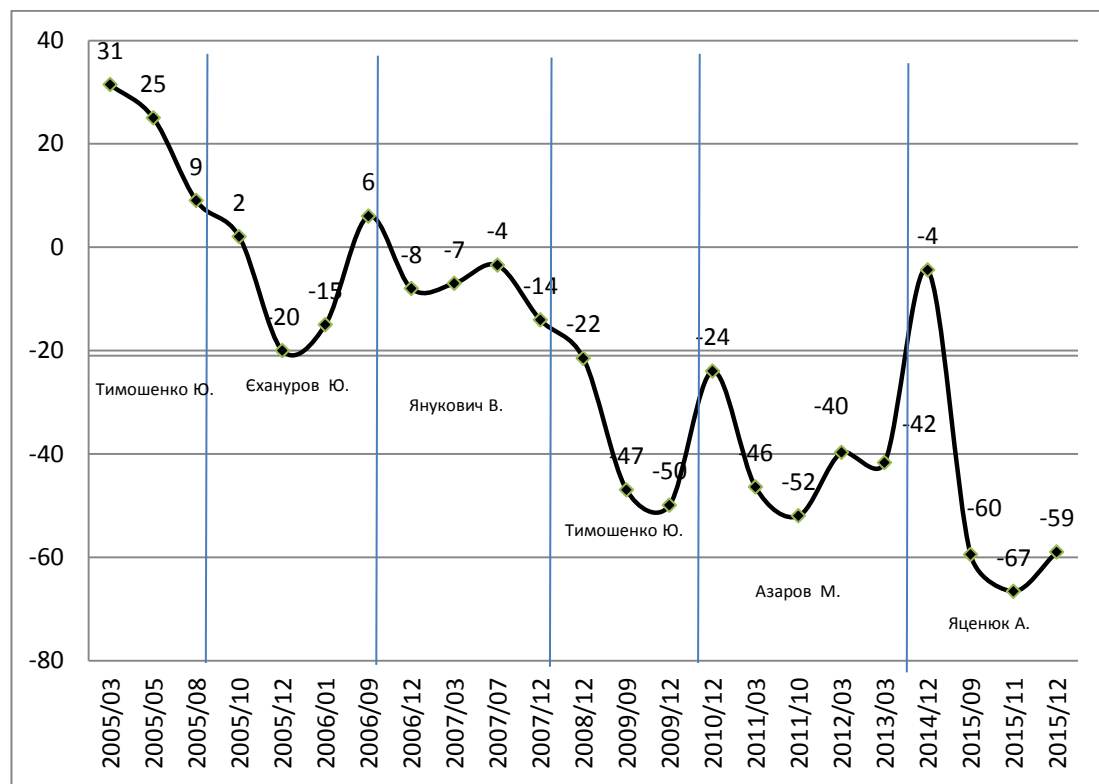

Рис. 9. Динаміка балансу довіри до Прем'єр-міністра України, %

Негативні оцінки чинного Уряду і низький рівень довіри до Прем'єр-міністра України породжують у суспільстві думку про необхідність відставки Кабінету Міністрів України. Так, 63% респондентів вважають доцільною зміну складу Уряду. Із них 40% дотримуються думки, що такі дії є цілком доцільними, 23% – скоріше, доцільними. Протилежна думка притаманна 27% опитаних, проте лише 7% цілком впевнені, що у відставці Кабінету Міністрів України наразі немає потреби. Вартим уваги також є те, що 10% опитаних громадян не змогли з впевненістю відповісти на дане запитання (рис. 10).

Результати опитування свідчать, що сьогодні в українському суспільстві немає єдиної позиції щодо потреби у сильному і владному керівництві. Так, 41% опитаних вважають, що наша держава завжди потребувала «сильної руки». Ще 25% респондентів дотримуються думки, що зосередження влади в одних руках не може бути довготривалим, проте у складні часи (наприклад, сьогодні) монополізація влади цілком припустима.

Проте 27% громадян не сприймають зосередження влади в руках однієї особи та вважають це неприпустимим за будь-яких обставин. Ще 6% опитаних не змогли визначитися з власною думкою у даному питанні (рис. 11).

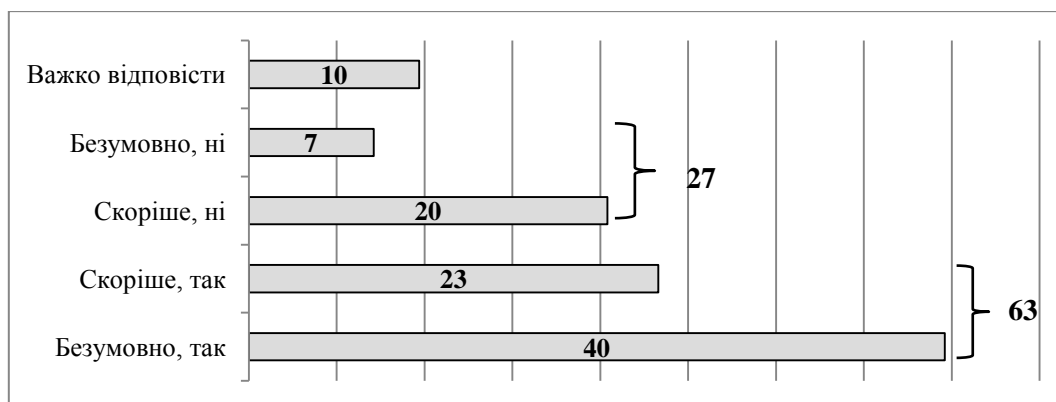

Рис. 10. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Як Ви вважаєте, чи доцільно зараз відправити А. Яценюка та очолюваний ним Уряд у відставку?», % (грудень, 2015 р.)

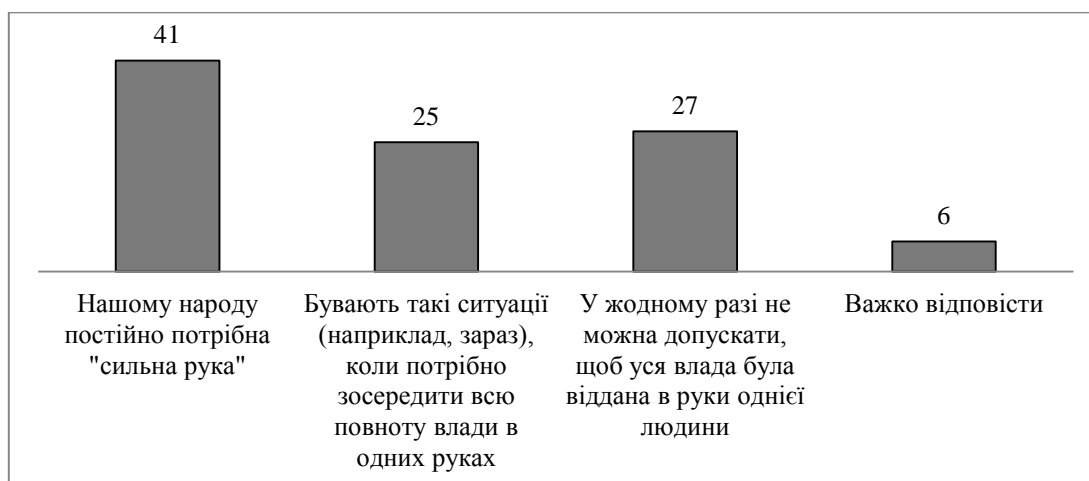

Рис. 11. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Скажіть, чи бувають такі ситуації в житті країни, коли народу потрібен сильний і владний керівник, "сильна рука"?», % (грудень 2015 р.)

Соціальне та економічне самопочуття населення

Станом на кінець 2015 р. населення України найвище оцінює свою задоволеність особистими стосунками (з близькими, родичами) (7,28 бала з 10), зонами відпочинку або зеленими зонами навколо, неподалік місця проживання (6,17 бала з 10) та помешканням, місцем проживання (6,02 бала). Натомість, найменша задоволеність фінансовою ситуацією домогосподарства (3,92 бала) (табл. 1).

З кінця 2014 р. спостерігається стабілізація оцінок рівня добробуту (рис. 12). Помітне збільшення кількості громадян, які зазначали про відсутність змін власного добробуту: у грудні 2014 р. – 29,9%, листопаді 2015 р. – 35,7%, грудні 2015 р. – 42,3%. Водночас постійно зменшується частка опитаних, добробут яких зменшувався (68,7%, 62,6%, 55%).

Таблиця 1

Оцінка окремих аспектів життя (розподіл відповідей на запитання: «Наскільки Ви задоволені...?», середні значення за 10-бальною шкалою, грудень 2015 р.)

	Вашим життям у цілому на сьогодні	Фінансовою ситуацією Вашого домогосподарства	своїм помешканням, місцем проживання	Вашою нинішньою роботою	тим, яку кількість часу витрачаєте, щоб дістатися до та з роботи	кількістю часу, який витрачаєте на те, що подобається робити	особистими стосунками (з близькими, родичами)	зонами відпочинку або зеленими зонами навколо, неподалік Вашого місця проживання	якістю середовища проживання
Середні значення, шкала від 0 до 10, де «0» означає «зовсім не задоволені», а «10» – «повністю задоволені»	5,44	3,92	6,02	5,95	5,75	5,68	7,28	6,17	5,94

Порівнюючи кінець 2014 р. та 2015 р., можна дійти висновку, що загальна кількість людей, добробут яких покращувався, незначно зросла. Так, у грудні 2014 р. вона становила 1,5% респондентів, а у грудні 2015 р. – 2,7%.

Що ж стосується оцінки перспектив власного добробуту через 6 місяців (рис. 13), то тут також помітна тенденція щодо стабілізації добробуту: з грудня 2014 р. постійно зростає частка тих, хто вважає, що їх добробут не зміниться (27,3%, 35,2%, 38,5%). Протягом останнього року зменшувалась кількість людей, які впевнені у тому, що їх добробут погіршиться. Якщо наприкінці 2014 р. ця частка опитаних становила 67,4%, то на кінець 2015 р. вона зменшилася до 56,9%. Частка тих, хто дає позитивні прогнози, майже не змінилася – відповідно, 5,3% та 4,5%.

За результатами відповідей на запитання: «Як Ви вважаєте (очікуєте), протягом наступних одного-двох місяців доходи Вашої родини зростатимуть швидше, ніж ціни, приблизно тими ж темпами, що і ціни, або повільніше, ніж ціни?» протягом 2014 р. спостерігаємо тренд збільшення частки респондентів, які впевнені у тому, що ціни зростатимуть швидше, ніж їхні доходи, проте у 2015 р. – незначне зменшення. Для порівняння: якщо у грудні 2014 р. частка тих, хто прогнозував інфляцію становила 89,8%, то у грудні 2015 р. – 85,4% (рис. 14). Слід зазначити, що неістотно збільшилась частка тих, хто вказав на приблизно рівне збільшення їхніх доходів і цін (9,5% – у грудні 2014 р., 13,5% – у грудні 2015 р.). Частка позитивно налаштованих респондентів, які зазначили можливе зростання доходів, за останній рік змінюється з 0,7% до 1,2%, що дає підстави говорити про переважаючі негативні оцінки.

Оцінюючи перспективи економіки країни («Як Ви вважаєте, наступні 1–2 місяці для економіки країни будуть добрими, поганими, чи якимось ще?») у грудні 2015 р. населення поляризується на два майже рівні табори: песимістів і тих, хто бачить стабільність економіки (рис. 15). Так, 50,6% опитаних вважають, що наступні 1–2 місяці будуть ні добрими, ні поганими, 47,8% – будуть поганими для економіки. Слід зазначити, що протягом року зменшувалась частка песимістів та збільшувалась частка тих, хто бачить стабільність в

економічній ситуації, натомість частка оптимістів залишилась фактично без змін (1,7% у грудні 2014 р. та 1,6% – у грудні 2015 р.).

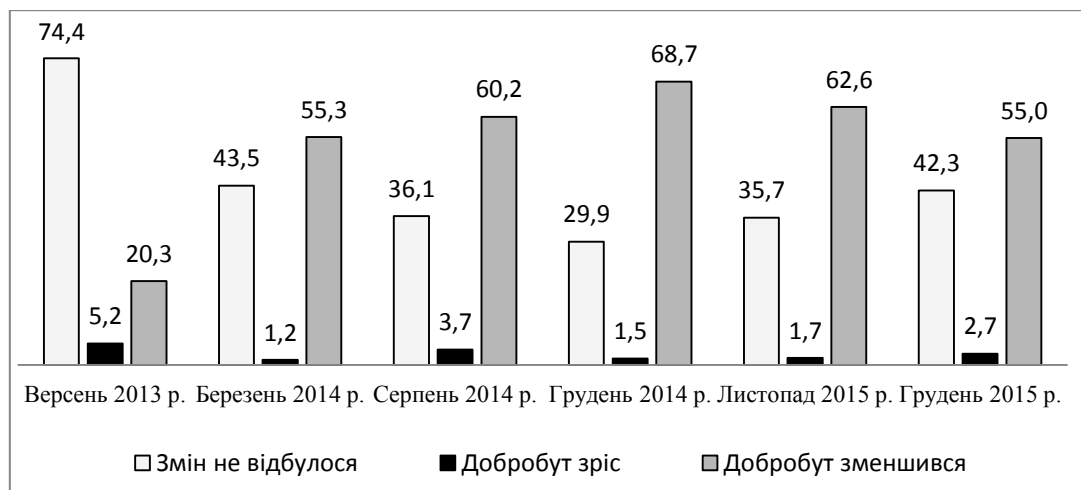

Рис. 12. Динаміка оцінок респондентами власного добробуту порівняно з місяцем, що минув, %

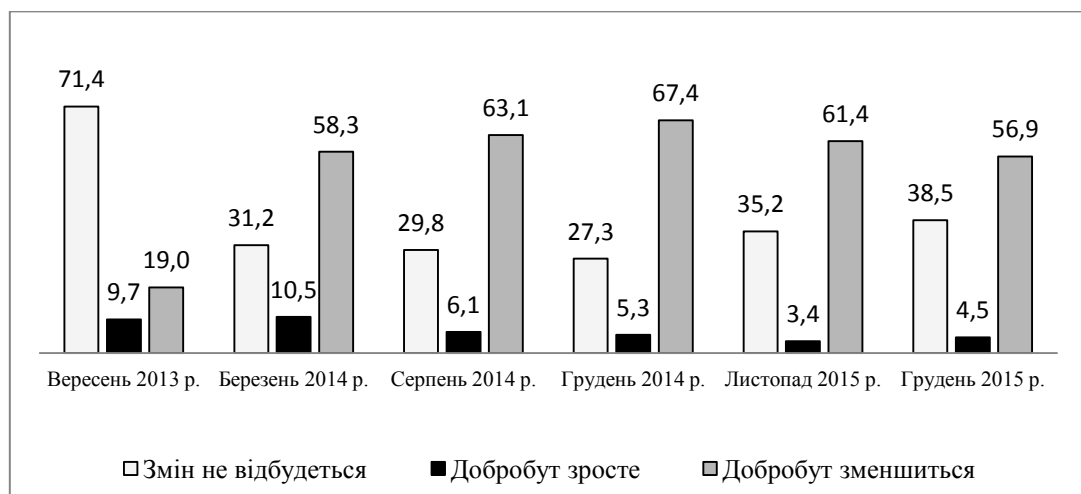

Рис. 13. Динаміка оцінок респондентами перспектив власного добробуту через 6 місяців, %

Після вересня 2013 р. відбувається зміна оцінки соціально-економічної ситуації у населеному пункті із стабільної на песимістичну (рис. 16). Таким чином, наприкінці 2015 р. 54,4% опитаних зазначили, що ситуація в їх населеному пункті погіршилась, 41,7% сказали про її стабільність і лише 4% – про покращення.

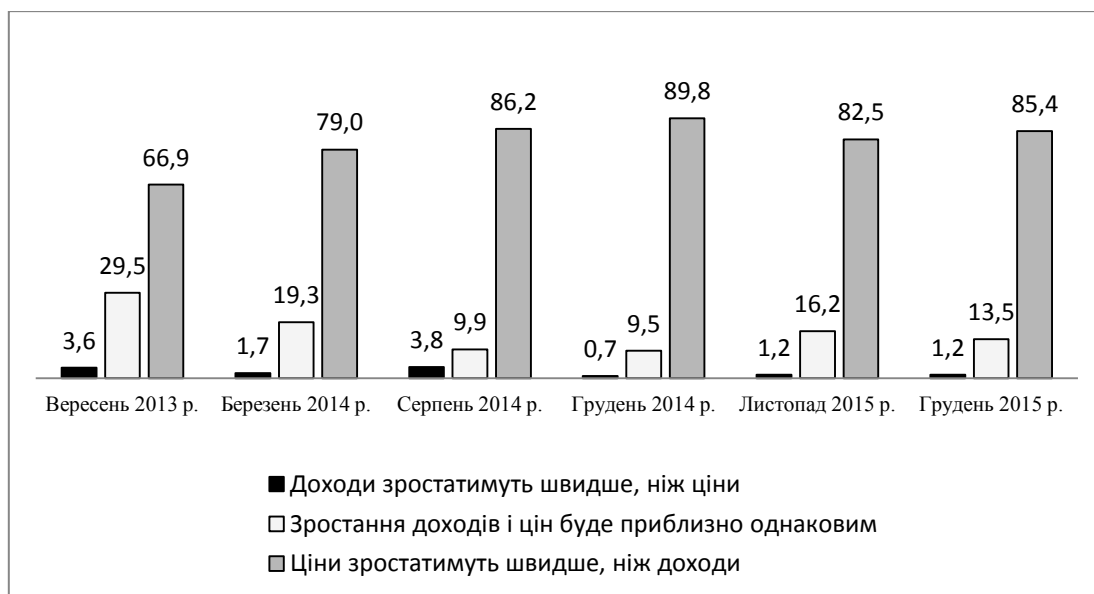

Рис. 14. Динаміка оцінок респондентами співвідношення своїх доходів і цін у найближчі два місяці, %

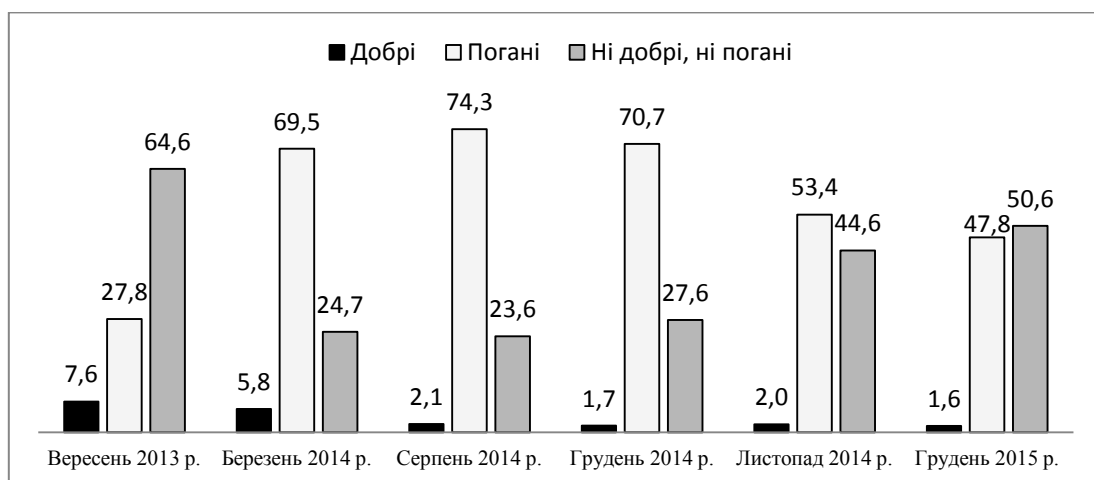

Рис. 15. Динаміка оцінок респондентами перспектив стану української економіки у наступні два місяці, %

Досить схожою є динаміка оцінок респондентами соціально-економічної ситуації у своїй області (рис. 17). Якщо у вересні 2013 р. переважна більшість (71,7%) вважала, що за останні місяці соціально-економічна ситуація в їх області була стабільною, то вже з березня 2014 р. ця частка значно зменшилась (до 32,1%). Проте зросла частка песимістів (з 22,9% до 58,2%), яка залишалася переважуючою до кінця 2015 р. Відповідно, частка оптимістів є мінімальною і варіюється від максимального показника 5,4% (вересень 2013 р.) до мінімального 0,8%

(серпень 2014 р.). Станом на грудень 2015 р. було 1,9% тих, хто оцінював позитивно зміни соціально-економічної ситуації у своїй області.

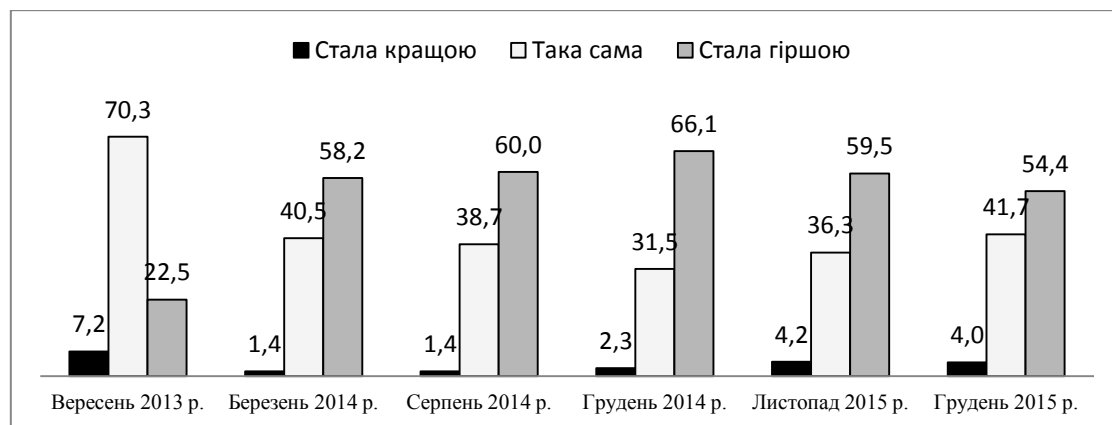

Рис. 16. Динаміка оцінок респондентами зміни соціально-економічної ситуації у своєму населеному пункті за останні місяці, %

Серед оцінок змін соціально-економічної ситуації на рівні населеного пункту, області респондента та країни в цілому, станом на грудень 2015 р. найбільш песимістичними є останні. Так, про погіршення ситуації в населеному пункті повідомили 54,4% респондентів, в області – 57,7%, в країні – 68,9%. Попри те, що переважаюча частка песимістично налаштованих респондентів спостерігається з березня 2014 р., у 2015 р. помітним є збільшення частки тих, хто бачить стабільність соціально-економічної ситуації в Україні. Водночас кількість опитуваних, які оцінювали соціально-економічну ситуацію в Україні як позитивну, незначно варіюється і перебуває в межах статистичної похибки (1,1% – у грудні 2014 р., 2,4% – у листопаді 2015 р., 1,5% – у грудні 2015 р.). Варто наголосити, що опитані мають більш стійку оцінку загальнодержавних процесів, ніж того, що відбувається на рівні їх населеного пункту або області (рис. 18).

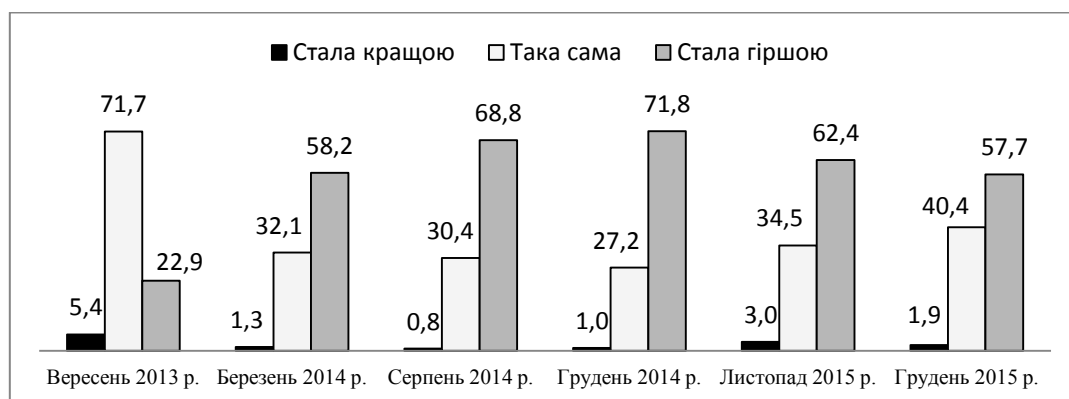

Рис. 17. Динаміка оцінок респондентами зміни соціально-економічної ситуації у своїй області за останні місяці, %

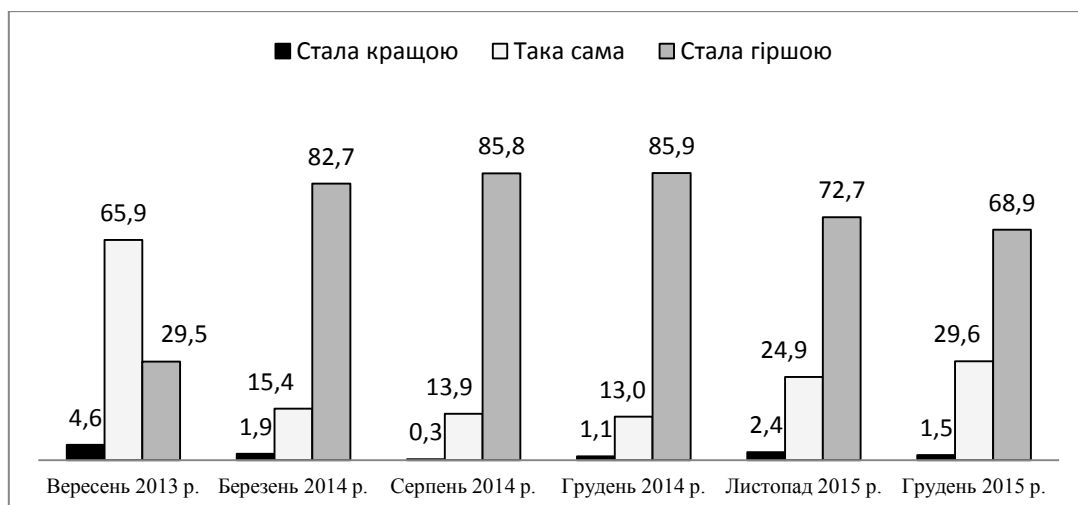

Рис. 18. Динаміка оцінок респондентами зміни соціально-економічної ситуації у країні за останні місяці, %

Оцінка ситуації в країні ще більш песимістична, ніж оцінка особистої матеріальної ситуації: 74,4% опитаних вказали, що становище країни погіршилось (проти 64,1%, які вказали про погіршення особистого матеріального стану). Про покращення становища країни зазначили лише 5% респондентів, ще 18,2% – про його стабільність (табл. 2, 3).

Таблиця 2

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Як змінилося за останній рік Ваше матеріальне становище (матеріальне становище Вашої сім'ї)?», % (грудень 2015 р.)

Значно поліпшилося	0,8	6,8
Дещо поліпшилося	6,0	
Не змінилося	27,7	64,1
Дещо погіршилося	39,0	
Значно погіршилося	25,1	
Важко відповісти	1,2	

Таблиця 3

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Як, на Вашу думку, змінилося за останній рік становище країни в цілому?», % (грудень 2015 р.)

Значно поліпшилося	1,1	4,9
Дещо поліпшилося	3,8	
Не змінилося	18,2	74,4
Дещо погіршилося	33,4	
Значно погіршилося	41,0	
Важко відповісти	2,5	

У цілому, оцінюючи свою задоволеність життям, майже половина опитаних (49,2%) зазначили, що вони рівною мірою як задоволені, так і не задоволені. Незадоволених життям виявилось більше, ніж задоволених (відповідно, 31% та 17%) (табл. 4).

Таблиця 4

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Наскільки Ви задоволені тим, як складалося Ваше життя у році, що мине?», % (грудень 2015 р.)

Зовсім не задоволені	6,7	31
Скоріше, не задоволені	24,3	
Рівною мірою як задоволені, так і не задоволені	49,2	16,9
Скоріше, задоволені	15,4	
Повністю задоволені	1,5	
Важко відповісти	2,8	

Самооцінка матеріального становища

Станом на грудень 2015 р. респонденти найчастіше (38,7%) вважали свої сім'ї такими, чис матеріальне становище є нижчим за середній показник (рис. 19). Близько третини населення (31,3%) вважали свою сім'ю середньостатистичною за показником матеріального становища, 21,2% вважали його низьким, а 6,3% – дуже низьким. Лише 2,3% опитаних оцінили матеріальне становище своєї сім'ї як вище за середнє.

Динаміка оцінок респондентів дозволяє вказати на помітну тенденцію погіршення самооцінок матеріального становища: існує лінійний тренд зменшення частки тих, хто оцінює матеріальне становище своєї сім'ї як середнє та тренд збільшення розміру груп з низьким рівнем добробуту.

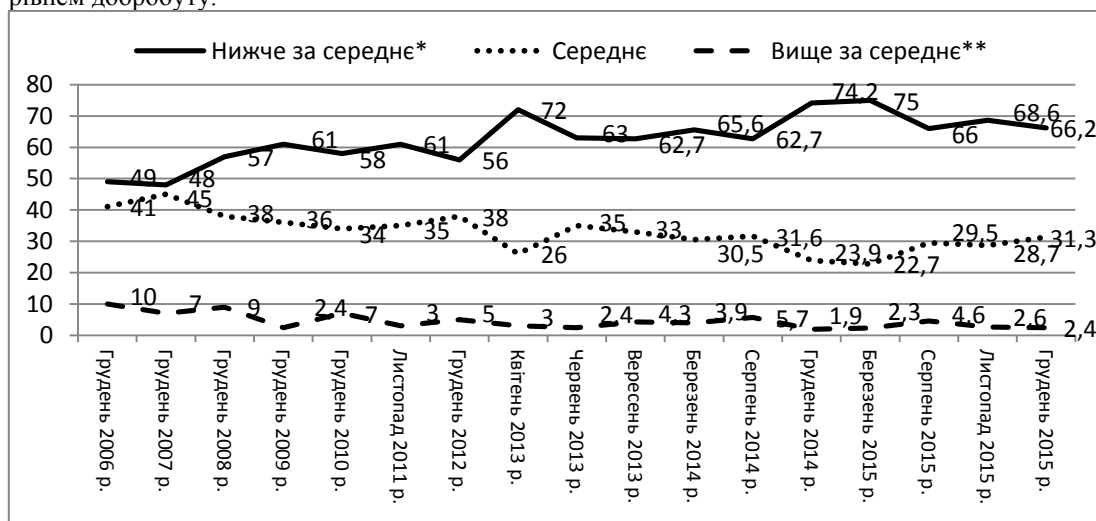

Рис. 19. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якщо матеріальне становище середньостатистичної сім'ї України прийняти за деякий середній показник, то як Ви порівняно з ним оцінюєте матеріальне становище Вашої сім'ї?», %

* «Нижче за середнє» – сума відповідей «дуже низьке», «низьке» та «нижче за середнє».

** «Вище за середнє» – сума відповідей «вище за середнє», «високе» та «дуже високе».

Реальний та бажаний дохід

З березня 2014 р. кожен замір демонструє зменшення частки респондентів, які вважали достатнім для життя дохід до 2500 грн на місяць на одного члена родини (з 24,4% – у березні 2014 р. до 7,4% – у грудні 2015 р.). Водночас зростає частка тих, хто вважає достатнім дохід від 3001 до 5000 грн (з 30,9% – у березні 2014 р. до 37,8% – у грудні 2015 р.). У 2015 р. значно виокремлюється група людей, яка достатнім для нормального життя у населеному пункті вважає дохід понад 7001 грн на одного члена родини (табл. 5).

Динаміка оцінки респондентами достатнього щомісячного доходу із розрахунку на одного члена родини свідчить про відчуття респондентів необхідності зростання своїх доходів для нормального життя.

Моніторингове дослідження дає підстави зазначати про наявність постійно зростаючого тренду рівня оптимального прожиткового мінімуму для однієї особи за суб'єктивними оцінками (рис. 20). У період з вересня 2013 р. по грудень 2015 р. цей показник збільшився у 1,5 раза. Так, станом на вересень 2013 р. оптимальний прожитковий мінімум з розрахунку однієї особи становив 2256 грн, а у грудні 2015 р. – вже 3486 грн. Така ситуація характеризує громадян як невпевнених у завтрашньому дні, що пояснюється очікуваннями зростання інфляції та оцінкою ситуації на місцевому і державному рівнях як стабільно кризової.

Таблиця 5

Динаміка оцінки респондентами достатнього щомісячного доходу з розрахунку на одного члена родини, %

Показник	Березень 2014 р.	Серпень 2014 р.	Грудень 2014 р.	Листопад 2015 р.	Грудень 2015 р.
До 2500 грн	24,4	22,7	16,9	13,6	7,4
2501–3000 грн	20,2	21,8	18,9	13,7	11,6
3001–5000 грн	30,9	33,5	34,3	35	37,8
5001–7000 грн	17,4	12,8	17,6	14,7	16,3
Понад 7001				16,3	19,4
Відмова відповідати	2,6	1,6	4,2	2,7	1,7
Важко відповісти	4,7	7,6	7,9	4	5,7

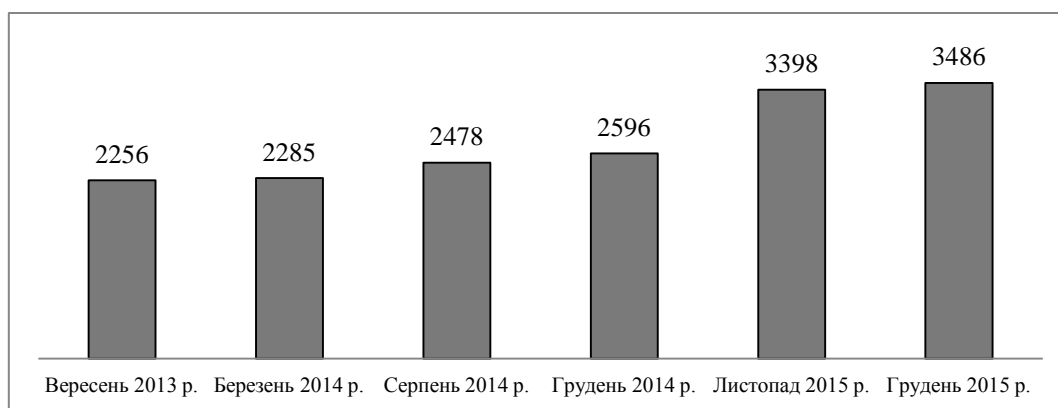

Рис. 20. Динаміка оцінок респондентами уявного прожиткового мінімуму, грн.

Оцінки респондентами рівня доходу з розрахунку на одну особу, з яким родину можна вважати бідною (рис. 21), зросли вперше у 2013–2014 рр. (у вересні 2013 р. цей показник становив 1154 грн, наприкінці грудня 2014 р. – 1387 грн) на 233 грн. Протягом 2014–2015 рр. відбулося значне зростання оцінок – за рік становило 398 грн. Таким чином, наприкінці 2015 р. середній показник рівня доходу, за яким родину можна вважати бідною, становив 1785 грн на одну особу на місяць.

За даними моніторингу, середня оцінка місячного доходу на одного члена родини, який є достатнім для проживання, у 3,3 раза перевищує середню оцінку реального місячного доходу (відповідно, 5693 та 1731 грн) (рис. 22).

Враховуючи середні показники за рік, бачимо стабільне зростання середнього значення достатнього для нормального життя доходу. При цьому середнє значення показника бажаного доходу на одного члена сім'ї перевищує відповідне значення для реального доходу щонайменше у 2 рази.

Порівняння середніх значень уявного прожиткового мінімуму на одну особу та реального значення прожиткового мінімуму свідчить про значну різницю (розрив у 2,5 раза – відповідно, 3486 грн та 1378 грн) (рис. 23). Показник середнього значення доходу родини (оціночне значення у грудні 2015 р.) є дещо нижчим за уявні значення для середнього доходу, яке характеризує родину як бідну. Оцінка населенням уявного та мінімального прожиткового мінімуму (який характеризує родину як бідну) має тенденцію до поступового зростання.

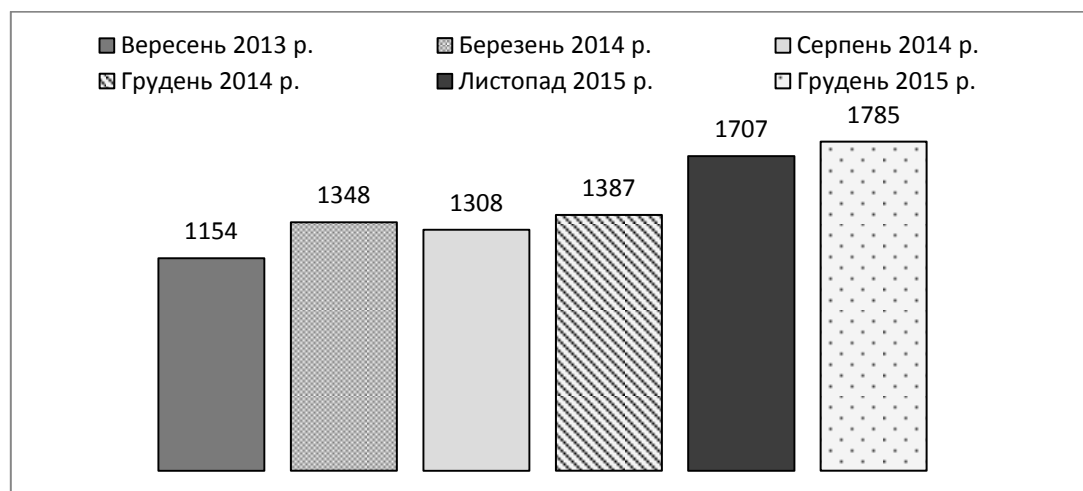

Рис. 21. Динамка уявного рівня бідності, грн

Оцінки розміру щомісячного доходу, бажаного доходу та уявного порогу бідності варіюються у розрізі соціально-демографічних груп. Так, зазначені оцінки є вищими у містах (як великих, так і малих), ніж у селах чи селищах міського типу.

Виявлено, що найнижчими оцінки розміру щомісячного доходу родини є на Заході та у Центрі. Найбільший розрив між середнім реальним і бажаним доходом зафіксовано на Півдні (бажаний дохід у 4 рази перевищує реальний).

Найскромніші економічні оцінки серед різних вікових груп спостерігаються серед тих, кому виповнилося 60 і більше років. Серед жінок оцінки щомісячного доходу, бажаного доходу та порогу бідності є нижчими, ніж аналогічні оцінки чоловіків.

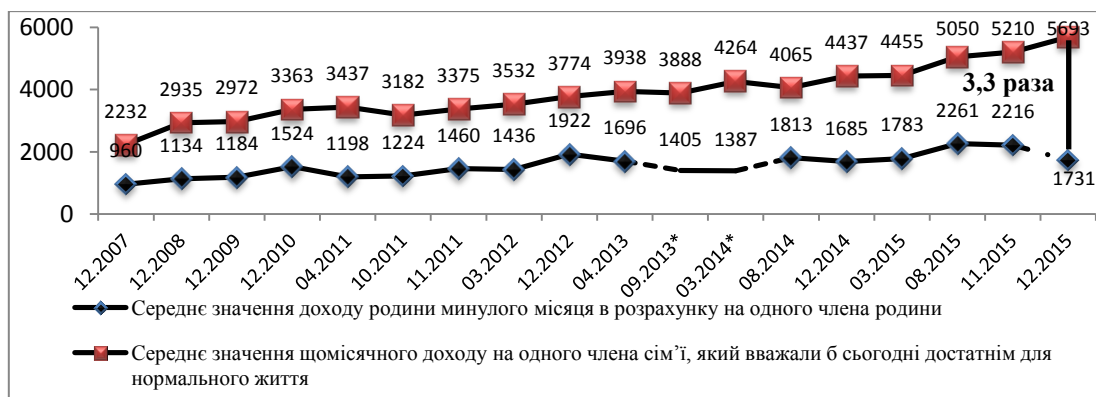

Рис. 22. Динаміка середніх значень доходу, бажаного для нормального життя, та реального доходу, грн

* Показник доходу родини за грудень 2016 р. надано як оціночне значення, оскільки прямого запитання анкета не містила, але до інструментарію було включено ряд запитань, які дають можливість розрахувати оціночне значення доходу.

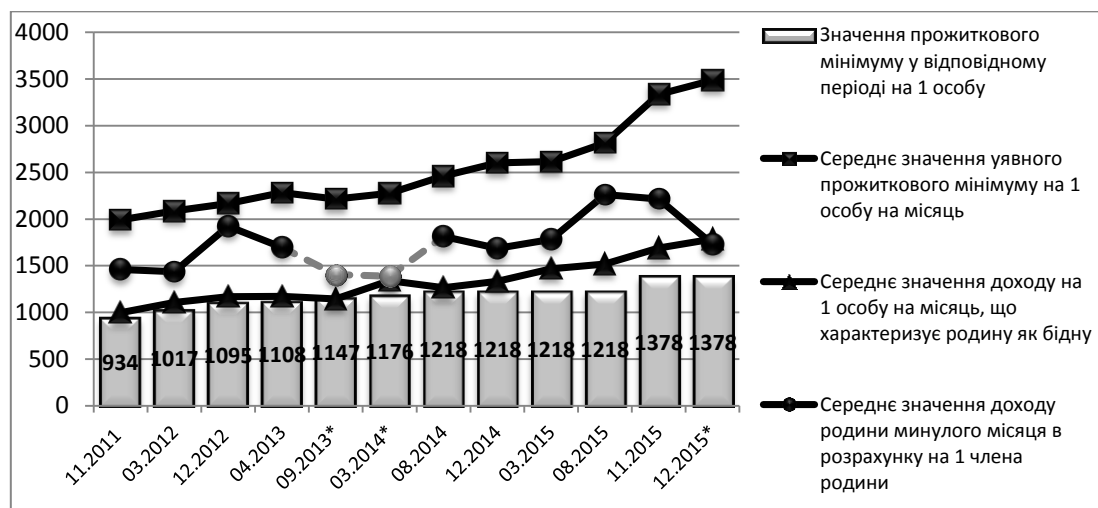

Рис. 23. Динаміка середніх значень доходу на одного члена родини; доходу, що характеризує родину як бідну; уявного та реального прожиткового мінімуму, грн

* У вересні 2013 р., березні 2014 р. та грудні 2015 р. респонденти оцінювали сукупні витрати з розрахунку на одного члена родини, а не дохід як такий. Сукупні витрати – це дохід родини, виняток становлять гроші, що відкладаються. Згідно з даними Державної служби статистики України, у середньому на одного члена домогосподарства еквівалентні сукупні витрати становлять 88% доходу (у грудні 2015 р. – 94%)². Відповідно, дані за вересень 2013 р., березень 2014 р. та грудень 2015 р. показують умовну оцінку доходу як похідну від середньої оцінки витрат.

² Витрати і ресурси домогосподарств України за 9 місяців 2013 р. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств) / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Встановлено, що опитані з вищим рівнем освіти мають дещо вищу оцінку рівня доходу, ніж респонденти з нижчим рівнем освіти.

Цілком очевидно, що наймані працівники приватного сектору, самозайняті, а також усе економічно активне населення у цілому мають вищі оцінки розміру щомісячних витрат, бажаного доходу та прожиткового мінімуму, ніж працівники державного сектору чи економічно неактивне населення.

Грошові збереження

Моніторинг наявності грошових збережень у громадян України протягом 2011–2015 рр. фіксує найвищий відсоток тих, хто вказав про накопичення у 2012 р. (28% опитаних). Після березня 2014 р. (коли частка тих, хто зазначив про наявність грошових збережень наближалась до максимуму за весь період дослідження) спостерігаємо зниження показника повідомлень про накопичення, який досяг мінімального значення 17% у серпні 2014 р. (табл. 6). Із серпня по грудень 2015 р. частка тих, хто має збереження, стабілізувалася на рівні 22–23%.

Станом на кінець 2015 р. менше ніж чверть опитаних (23%) мають грошові збереження, накопичення. Серед тих, хто вказав про наявність таких накопичень, 18% зберігають їх готівкою, 6% – на рахунках фінансових установ (депозити, облігації, акції) (див. табл. 6).

Таблиця 6

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Скажіть, будь-ласка, чи є зараз у Вашій родині грошові збереження, накопичення?», %

	Жовтень 2011 р.	Грудень 2012 р.	Квітень 2013 р.	Березень 2014 р.	Серпень 2014 р.	Грудень 2014 р.	Березень 2015 р.	Серпень 2015 р.	Листопад 2015 р.	Грудень 2015 р.
Немає збережень, накопичень	75	72	80	73	80	81	80	77	78	77
Є збереження, накопичення	на рахунках фінансових установ (депозити, облігації, акції)	25	28	20	8	4	6	4	6	5
					27	17	19	20	23	22
	готівкою			9	3	3	16	7	7	8

Ті, хто мають збереження, переважно тримають їх у національній валюті (71,4% у грудні 2015 р.) (табл. 7). Впродовж листопада – грудня 2015 р. зафіксовано зменшення частки населення, що мають збереження в іноземній валюті.

У листопаді 2015 р. 15% населення повідомили, що мали надлишок грошей у кінці місяця після здійснення усіх витрат (у серпні 2015 р. – 18,5%). Протягом останніх трьох місяців 4% населення розміщували кошти на депозит (ощадний рахунок) у банку – відкривали новий рахунок або поповнювали існуючий, а ще 6% планували це зробити.

Таблиця 7

**Розподіл відповідей респондентів на запитання:
«Скажіть, будь ласка, в якій валюті Ви тримаєте Ваші збереження/накопичення?», %
(серед осіб, які мають збереження/накопичення)**

Валюта	Жовтень 2011 р.	Грудень 2012 р.	Квітень 2013 р.*	Вересень 2013 р.*	Березень 2014 р.*	Серпень 2014 р.*	Грудень 2014 р.*	Березень 2015 р.*	Серпень 2015 р.*	Листопад 2015 р.*	Грудень 2015 р.*
Гривні	65,7	70,1	69,3	70,4	77,8	72,8	77,9	69,8	72,8	68,1	71,4
Долари	33	33,7	37,2	35	39,4	34,6	43,7	49,3	38,9	41,9	37,1
Євро	13,2	12,2	8,9	21,9	11,8	16,8	13,3	17,4	12,0	18,7	12,9
Рублі	1,5	0,9	1,3	2,3	2,8	2,0	4,3	5,8	0,7	0,6	0,6
Інша валюта	0,5	0,5	0	0,4	0,2	0,3	0,8	1,1	0,6	0,8	0,3
Тримають збереження не у грошах	1,7	6,7									

* Запитання про валюту грошових збережень ставилося респондентам, які мали збереження готівкою.

Грошові надходження, витрати та частка тіньових доходів

Структура доходів економічно активного населення доволі диверсифікована. 50,8% отримують заробітну плату за основним місцем роботи (для 46,7% населення – це основне джерело доходу) (табл. 8).

Слід зауважити, що цей показник у грудні 2015 р. досяг найнижчого значення, що свідчить про отримання доходів з дедалі більшої кількості джерел; 22,2% мають премії та бонуси за основним місцем роботи; тільки 4,9% розглядають такий дохід як основний; 29,8% отримують матеріальну допомогу інших членів родини, родичів, аліменти – враховуючі грошову та негрошову допомогу (для 13,5% – це основне джерело доходу); 12,6% отримують доходи від додаткової зайнятості, приробітку, тобто мають декілька місць роботи (цей показник удвічі зменшився, порівнянно з листопадом).

У грудні 2015 р. помітний внесок у структуру доходів населення здійснюють соціальні виплати/пенсії, стипендії, допомоги та доплати: спостерігається збільшення частки населення, що мають таке джерело доходу, та осіб, які вважають таке джерело основним.

Аналіз основних статей витрат у грудні 2015 р. показує, що середньостатистичне домогосподарство витрачає за місяць 979 грн (у листопаді – 746 грн) на комунальні послуги: електропостачання, водопостачання, газопостачання, опалення, стаціонарний телефон (показник серпня – 693 грн); 514 грн – на громадський транспорт та/чи паливо для автомобіля (показник листопада – 389 грн).

Про неофіційні платежі за основним місцем роботи повідомили 10,1% економічно активного населення, а для 7,2% – це основне джерело доходу. У цілому кожен четвертий (26%) серед економічно активного населення отримує платню за свою роботу неофіційно (рис. 24). Питома вага неофіційної зарплати має тенденцію до зростання.

Таблиця 8

Розподіл населення за структурою наявних та основних доходів, %

	Вересень 2013 р.		Листопад 2015 р.		Грудень 2015 р.	
	Наявні	Основні	Наявні	Основні	Наявні	Основні
Заробітна плата за основним місцем роботи	69,8	61,4	74,7	66,6	50,8	46,7
Соціальні виплати/пенсії, стипендії, допомога по безробіттю, допомога при народженні дитини, доплати малозабезпеченим сім'ям тощо	пенсія				32,9	28,8
	соціальні виплати та державна допомога	23,8	14,9	14,4	7,0	14,7
Матеріальна допомога інших членів родини, родичів, аліменти, враховуючі грошову та негрошову допомогу	30,7	10,4	31,9	10,4	29,8	13,5
Премії та бонуси за основним місцем роботи	34,4	8,1	35,6	11,5	22,2	4,9
Доходи від додаткової зайнятості, підробітку	29,2	13,3	26,6	12,0	12,6	6
Доходи від продажу сільськогосподарської продукції	19,8	7,6	17,8	8,3	13,1	5,3
Доходи від індивідуальної, приватної діяльності	12,6	7,8	10,6	6,4	5,9	4,5
Неофіційні платежі за основним місцем роботи	18,3	9,6	15,7	8,5	10,1	7,2
Здача в оренду житла, приміщень, земельних ділянок	5,7	1,9	6,4	2,0	5,9	2,2
Неофіційна винагорода від додаткової зайнятості, підробітку	XXXXXXXXXX				4,7	1,9
Доходи від депозитів, відсотки по акціях, цінних паперах тощо	4,5	1,3	3,7	0,5	3,1	0,9
Інше	0,6	0,2	1,1	0,4	0,8	0,3

Можемо спостерігати поступове зменшення як частки респондентів, що мають такі доходи, так і частки респондентів, яка відмовилася відповідати на фоні стабільного зростання відсотку громадян, доходи яких є легальними до грудня 2014 р., після чого помітне зростання частки отримання «тіньових» доходів (рис. 24).

Як можемо побачити, після 2014 р. не тільки збільшується відсоток доходів громадян, отриманих «у конверті», але і його частка у загальній структурі заробітної плати. Кількість респондентів, які отримують усю заробітну плату «у конверті», значно зросла і у грудні 2015 р. становила 12,1%, що є максимальним показником з моменту дослідження (табл. 9).

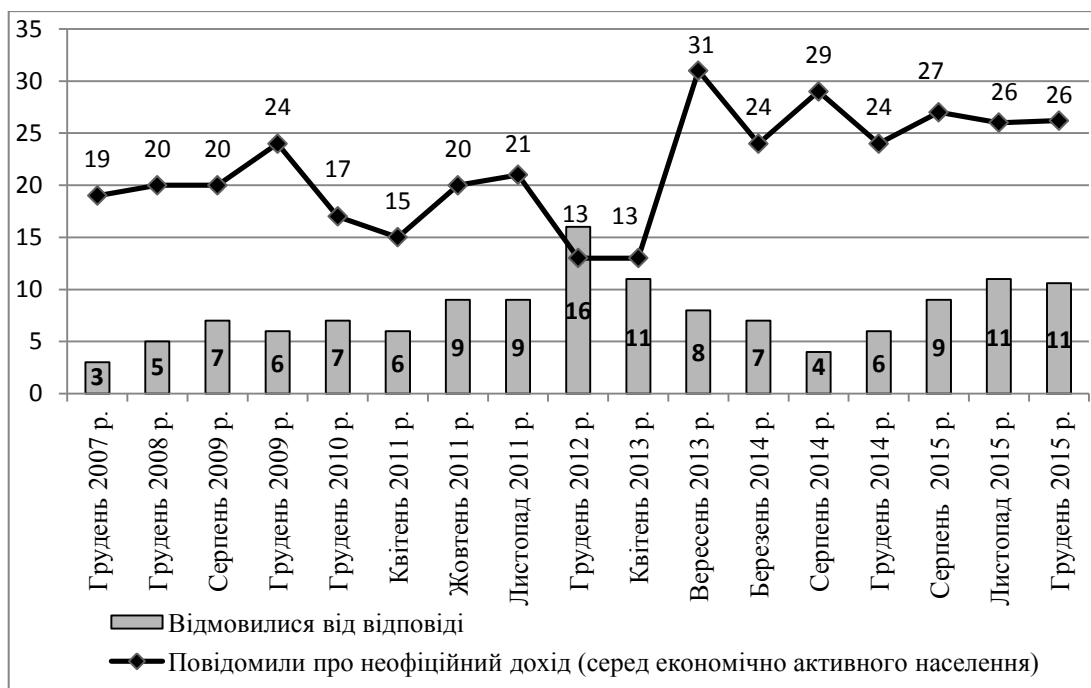

Рис. 24. Питома вага респондентів, які повідомили, що отримують платню за свою роботу неофіційно («з рук у руки», «в конверті» тощо), або відмовилися відповідати на запитання серед економічно активного населення, %

Таблиця 9

Динаміка співвідношення отриманої зарплатні «у конверті» із зарплатою загалом, серед працюючих громадян, %

Показник	Вересень 2013 р.	Березень 2014 р.	Серпень 2014 р.	Грудень 2014 р.	Листопад 2015 р.	Грудень 2015 р.
5–25%	3,9	2,8	2,8	3,0	4,8	3,6
26–50%	4,9	6,6	7,1	5,3	6,4	7,6
51–100%	6,7	6,5	7,4	6	10,4	12,1
Не отримували у «конверті»	80,5	76,6	80,0	83,5	73,7	73,8
Відмова відповідати / важко відповісти	4	7,4	2,7	2,2	4,7	2,9

За даними моніторингового дослідження, у грудні 2015 р. майже кожен п'ятий опитаний (18%) отримував платню за свою роботу неофіційно (рис. 25). Однак про те, що їхні знайомі та рідні люди отримують тіньові доходи, повідомили вдвічі більше – 40%.

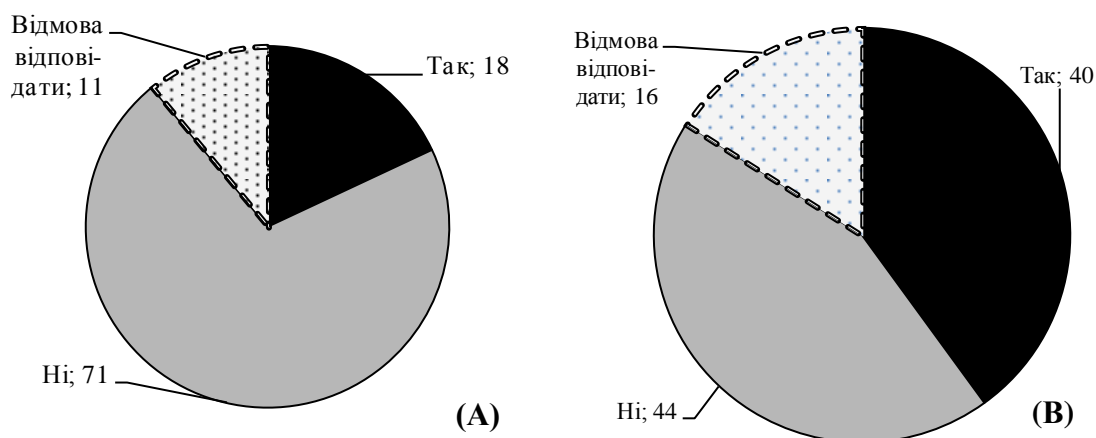

Рис. 25. Розподіл відповідей на запитання:
(А) «Чи отримувате Ви платню за свою роботу неофіційно («з рук у руки», «в конверті» тощо)?»

(В) «Чи є серед Ваших знайомих та рідних люди, які отримують платню за свою роботу неофіційно («з рук у руки», «в конверті» тощо)?», % (грудень, 2015 р.)

Наприкінці 2015 р. частка отримувачів тіньових доходів серед економічно активного населення залишається незмінною, тоді як даний показник серед загалу повернувся на попередній рівень після стрибка у листопаді 2015 р. (рис. 26).

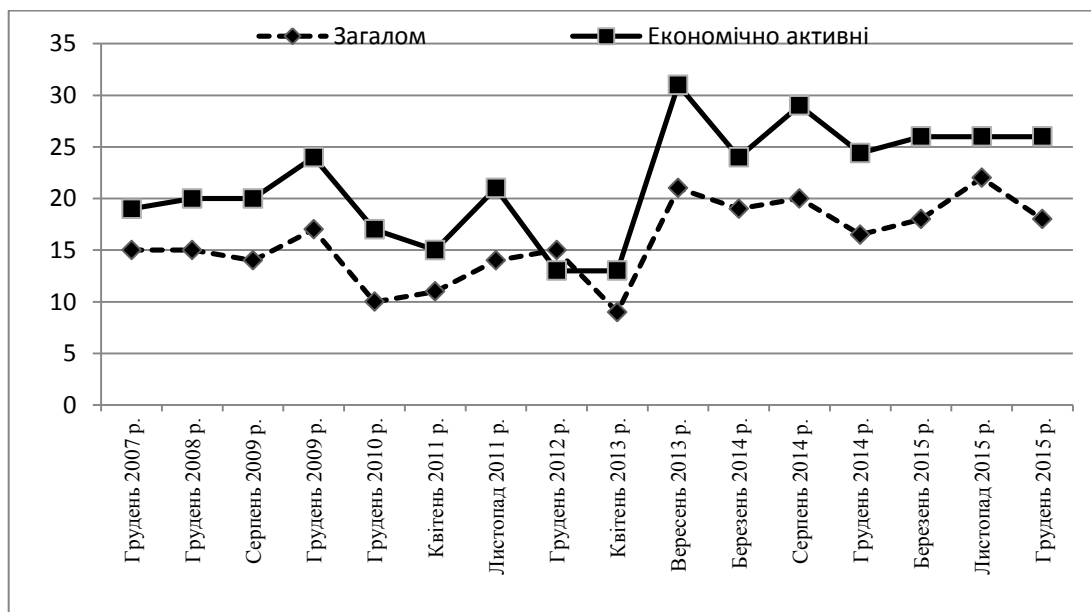

Рис. 26. Питома вага респондентів, які повідомили, що отримують платню за свою роботу неофіційно («з рук у руки», «у конверті» тощо), серед загалу населення та економічно активного населення, %

Найчастіше про наявність тіньових надходжень повідомляють жителі обласних центрів (23%), дещо рідше – жителі інших міст (15%) та сіл (17%).

Частка опитаних, які отримують неофіційну платню за свою роботу, значно диференціюється в регіональному розрізі. Так, у м. Києві ця частка найбільша і становить 24%, а на Донбасі – найменша (4%).

Найчастіше про неофіційні виплати («з рук у руки», «у конверті» тощо) вказували респонденти середнього віку. Так, 27% опитаних віком 30–39 років та 26% віком 40–49% мають тіньові доходи. Серед усіх вікових груп найменша частка отримувачів неофіційних надходжень серед осіб пенсійного віку – 5%.

Серед чоловіків частка осіб, які отримують тіньовий дохід, у 1,6 раза більша, ніж серед жінок.

Тіньові виплати певною мірою характеризують осіб з високим матеріальним становищем. Чим вища самооцінка матеріального становища родини опитаних, тим вищою є частка осіб, які повідомили про те, що отримують тіньовий дохід.

Серед працюючого населення частка опитаних, які мають неофіційні надходження, є значно вищою, ніж серед непрацюючого населення. Якщо говорити про сферу зайнятості, то наймані працівники приватних підприємств та самозайняті характеризуються найвищим рівнем отримання тіньових доходів (відповідно, 36 і 38%). Серед найманих працівників підприємств державного сектору 15% отримують платню неофіційно («з рук у руки», «у конверті» тощо).

Соціальна допомога держави: житлові субсидії в оцінках населення

Дані проведеного дослідження свідчать про те, що дещо більше третини опитаних отримують житливу субсидію (35,1%) станом на грудень 2015 р. У соціально-демографічному вимірі серед основних отримувачів житлової субсидії (табл. 10) – жінки (39%), люди літнього віку (57,5%), особи з низьким матеріальним становищем (44,4%) та жителі міст (39,2%) .

Слід зазначити, що в регіональному розрізі найчастіше про отримання субсидії повідомляли жителі Донбасу (57,4%) та Півночі (43,0%), а найрідше – жителі Півдня (18,9%) та Сходу (21,1%).

Серед тих, хто отримує житлову субсидію, переважна більшість вказала про позитивний вплив останньої на рівень добробуту домогосподарства, натомість лише 16% повідомили про відсутність будь-якого впливу (табл. 11).

Отримання житлових субсидій дає почуття соціальної захищеності: 25,6% опитаних погодилися з тим, що повністю дає почуття соціальної захищеності, 43,3% – скоріше, дає (табл. 12).

Більша частина опитаних (42%) погодились з думкою про те, що умови надання субсидій на житлово-комунальні послуги є справедливими, тоді як третина – не погодились, а кожен четвертий мав труднощі з відповіддю на запитання (табл. 13).

Серед опитаних немає одностайної думки стосовно того, чи здійснюється надання житлових субсидій саме тим, хто їх потребує. Водночас більша частина (39%) погодились з тим, що житлові субсидії надаються саме тим, хто їх потребує (проте з них лише 13,6% – цілком погодились). Близько третини (31,6%) як погодились, так і ні з цільовим наданням субсидій, а 17,1% – не погодились з тим, що житлові субсидії надаються саме тим, хто їх потребує (табл. 14).

Таблиця 10

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Чи отримуватиме Ви зараз житлову субсидію, тобто на Вас відкрито особові рахунки по сплаті за житлово-комунальні послуги?», % в розрізі основних соціально-демографічних груп населення (грудень 2015 р.)

	Серед усіх	Стать		Вік					Матеріальне становище родини					Тип поселення		
		Чоловіча	Жіноча	18-29	30-39	40-49	50-59	60+	Дуже низьке	Низьке	Нижче за середнє	Середнє	Вище за середнє	обласний центр	місто	село
Так, отримую	35,1	30,3	39,0	24,1	25,8	26,4	33,3	57,5	38,2	44,4	37,6	27,0	9,1	27,9	39,2	36,8
Ні, хоча маю право, можливо, буду оформлювати	28,2	28,8	27,7	27,6	28,2	32,2	31,4	23,9	35,0	29,1	26,0	29,1	29,5	30,7	24,5	30,4
Ні, не маю права	36,7	40,9	33,3	48,3	46,0	41,4	35,3	18,5	26,8	26,5	36,4	43,9	61,4	41,4	36,3	32,7

Таблиця 11

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Як призначена соціальна допомога вплинула на рівень добробуту Вашого домогосподарства?», % (грудень 2015 р.)

	Серед тих, хто отримує субсидію, N = 701	Серед тих, хто дав змістовну відповідь, N = 669
Суттєво підвищила	31,1	32,6
Підвищила певною мірою	48,4	50,7
Ніяк не вплинула	16	16,7
Важко відповісти	4,6	

Таблиця 12

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Чи дає Вашій родині почуття соціальної захищеності отримання житлових субсидій?», % (грудень 2015 р.)

	Серед тих, хто отримує субсидію, N = 699	Серед тих, хто дав змістовну відповідь, N = 657
Так, дає	25,6	27,2
Скоріше, дає	43,3	46,1
Скоріше, не дає	15,3	16,3
Не дає	9,7	10,4
Важко відповісти	6,0	

Таблиця 13

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Чи вважаєте Ви справедливими діючі умови надання субсидій на житлово-комунальні послуги?», % (грудень 2015 р.)

	Серед усіх, N = 2004	Серед тих, хто дав змістовну відповідь, N = 1519
Так	42,0	55,4
Ні	33,8	44,6
Важко відповісти	24,2	

Таблиця 14

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «З Вашої точки зору, житлові субсидії надаються саме тим, хто їх потребує?», %

	Серед усіх, N = 2004	Серед тих, хто дав змістовну відповідь, N = 1760
Так, цілком	13,6	15,5
Скоріше, так	25,4	28,9
Частково так, частково ні	31,6	36
Скоріше, ні	10,6	12,1
Зовсім ні	6,5	7,4
Важко відповісти	12,2	

Висновки. Станом на грудень 2015 р. у суспільстві зберігається орієнтація на вступ до Європейського Союзу. Так, 59% респондентів вказали, що у випадку проведення референдуму щодо вступу України до ЄС, підтримали б європейський курс держави. Водночас третина опитаних громадян критично ставиться до перспективи вступу України до ЄС протягом наступних 3–5 років, 24% вважають, що таке приєднання протягом наступних п'яти років є малоімовірним.

Українці проявляють більшу обережність у питанні вступу до Північноатлантичного альянсу, ніж до ЄС. Проте більша частина респондентів (48%) підтримують ініціативу вступу до НАТО і за умови проведення референдуму голосували б за приєднання України до Альянсу.

Ідея надання громадянам України права безвізового в'їзду до держав, що входять до складу Європейського Союзу, сприймається суспільством вельми позитивно. У цілому, 83% опитаних схвалюють відміну віз. Незважаючи на підтримку введення безвізового режиму з Європейським Союзом, українці неоднозначно оцінюють введений у 2005 р. безвізовий режим в'їзду та транзитного проїзду через територію України для громадян інших держав – 59% опитаних вважають, що зараз варто відновити візи для іноземців з метою посилення безпеки в державі.

На думку респондентів, сьогодні розвитку України найбільше сприяють самі громадяни України (47%). Крім того, високою є оцінка позитивного впливу на розвиток держави з боку громадських та волонтерських організацій (30%), а також представників малого та середнього бізнесу (23%).

Результати опитування свідчать, що сьогодні в українському суспільстві немає єдиної позиції щодо потреби у сильному і владному керівництві. Так, 41% опитаних вважають, що наша держава завжди потребувала «сильної руки».

Станом на кінець 2015 р. населення України найвище оцінює свою задоволеність особистими стосунками (з близькими, родичами) (7,28 бала з 10), зонами відпочинку або зеленими зонами навколо, неподалік місця проживання (6,17 бала з 10) та помешканням, місцем проживання (6,02 бала); найменшу задоволеність – фінансовою ситуацією домогосподарства.

З кінця 2014 р. спостерігається стабілізація оцінок рівня добробуту і оцінки перспектив власного добробуту та перспектив розвитку економіки країни через 6 місяців.

Станом на грудень 2015 р. респонденти найчастіше (38,7%) відносили свої сім'ї до таких, чиє матеріальне становище є нижчим ніж середній показник. Динаміка оцінок респондентів дозволяє вказати на помітну тенденцію погіршення самооцінок матеріального становища: зменшення частки тих, хто оцінює матеріальне становище своєї сім'ї як середнє та збільшення тих, хто з низьким рівнем добробуту.

Порівняння середніх значень уявного прожиткового мінімуму на одну особу та реального значення прожиткового мінімуму свідчить про значну різницю (розрив у 2,5 раза – відповідно, 3486 грн та 1378 грн. Показник середнього значення доходу родини (оціночне значення у грудні 2015 р.) є дещо нижчим за уявні значення для середнього доходу, яке характеризує родину як бідну. Оцінка населенням уявного та мінімального прожиткового мінімуму (який характеризує родину як бідну) має тенденцію до поступового зростання.

Із серпня по грудень 2015 р. частка тих, хто має збереження, стабілізувалась на рівні 22–23%. Ті, хто мають збереження, переважно тримають їх у національній валюті (71,4% у грудні 2015 р.).

Структура доходів економічно активного населення доволі диверсифікована. Лише 50,8% отримують заробітну плату за основним місцем роботи (для 46,7% населення – це основне джерело доходу).

Після 2014 р. не тільки збільшується відсоток доходів громадян, отриманих «у конверті», але й його частка у загальній структурі заробітної плати. Кількість респондентів, які отримують усю заробітну плату «у конверті», значно зросла і у 2015 р. грудні становила 12,1%, що є максимальним показником з моменту дослідження.

Дані проведеного дослідження свідчать про те, що дещо більше третини опитаних отримує житлову субсидію (35,1%) станом на грудень 2015 р. У соціально-демографічному вимірі серед основних отримувачів житлової субсидії – жінки (39%), люди літнього віку (57,5%), особи з низьким матеріальним становищем (44,4%) та жителі міст (39,2%). Більша частка опитаних (42%) погодилася з думкою про те, що умови надання субсидій на житлово-комунальні послуги є справедливими.

Отримано 03.03.16

Балакирева О.Н., канд. социол. наук, завотделом мониторинговых исследований социально-экономических трансформаций ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»,
Дмитрук Д.А., канд. социол. наук, научный сотрудник отдела мониторинговых исследований социально-экономических трансформаций ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»,

Белоус Е.В., младший научный сотрудник отдела мониторинговых исследований социально-экономических трансформаций ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

МОНИТОРИНГ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОЖИДАНИЙ НАСЕЛЕНИЯ В КОНЦЕ 2015 г.

По результатам национальных опросов взрослого населения Украины представлены внешнеполитические ориентации в украинском обществе, общественное мнение о движущих силах развития страны и оценке действий правительства, социальное и экономическое самочувствие населения, самооценка материального положения, реальный и желаемый доход, денежные сбережения, денежные поступления, расходы и доля теневых доходов, социальная помощь государства (жилищные субсидии в оценках населения).

Ключевые слова: внешнеполитические ориентации, движущие силы развития страны, социальное и экономическое самочувствие населения, материальное положение, доход, денежные сбережения, денежные поступления, теневой доход, социальная помощь.

Balakireva O.M., PhD. (Sociology), head of department for monitoring-based research of social and economic transformations, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences

Dmytruk D.A., PhD. (Sociology), scientific fellow, department for monitoring-based research of social and economic transformations, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences

Bilous Ye.V., junior scientific fellow, department for monitoring-based research of social and economic transformations, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences

THE MONITORING OF SOCIO-ECONOMIC EXPECTATIONS OF THE POPULATION IN THE END OF 2015

Based on the results of national public opinion polls of the Ukrainian adult population, authors present foreign policy orientations in the Ukrainian society; public opinion regarding the driving forces behind country's development and the assessment of Government's actions; social and economic well-being of the population, the self-assessment of financial status, actual and desired income, cash savings, cash income, expenditures and the share of shadow incomes, social assistance from the state (housing subsidies in the population's estimates).

Keywords: foreign policy orientation, the driving force of country's development, social and economic well-being of the population, financial status, income, cash savings, cash income, shadow income, social assistance.